АЖЫЛ-ИШЧИ СОВЕТ ХЕРЭЭЖЕННЕРГЕ АЛДАР!

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 57 (9741) | 1975 чылдың март 8, суббота | 1925 чылда үндезилеттинген. | Өртээ 2 коп.

БАРААН БОЛУУЛ

Магалыг өй оттуп хөлзеп,
Байлак бойдус ырлап үнер
Марттың 8-зи—Частың чаазы.
Маргыш-даа чок, шыны ындыг.
Энерелдиг эргим ынак,
Эриг баарлыг, өвилеп чөптүг
Эштериис — херээженнер
Эгүүр шагда чүрээвисте.
Дайын кээрге, тулчуп тиилээш,
Тайбың хүнү чаяан турар
Ажы-төлүң аас-кежин —
Аваларны алдар бүргээн.
Хереледенген Чеден беш чыл —
Херээжен чон чылы болуп,
Тиилелгениң үжеп чылын
Диптер санай уткуп турлар.
Хереледери—чырык, чылыы
Бажың-балгат шыва алган,
Херээжен чон байырлалы —
Марттың 8-ке бараан болууа!

Л. ЧАДАМБА.

СОВЕТ ХЕРЭЭЖЕННЕРГЕ

Эргим эштер, херээженнер, бистиң социалистиг улуг Төрээн чуртувустуң алдарлыг уруглары!

Делегейниң Херээженнер хүнү — тайбыңныр, демократияның болгаш социал депшилгениң чырыткылыг идеалдары дээш демиселге бүгү Черниң ажылчы херээженнериниң чаңгыс эвиниң болгаш эп-сеткил каттыштырылгазының хүнү-биле Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди силерге чүректиң хапызындан байыр чедирип тур!

Март 8-тиң амгы байырлалы оиза ужур-дузалыг. 1975 чыл бүгү планетага Делегейниң херээженнер хүнү кылдыр демдеглеттинер. Ооң чаагай лозуңу —боттарының чурттарының экономиктиг, социал болгаш культура хөгжүдезинге херээженнериң дең эргезин, калбак киржилгезин хандырары, тайбыңны быжыглаарынга, улустар аразынга найыралдың болгаш кады ажылдажылганың харылзааларын бадыткап тургузарынга оларның ролюн бүгү хемчег-биле бедидеря болур.

Ол буянныг идеялар совет кижилерге чоок болгаш эргим үнелиг. Бистиң чуртувустуң революсчуларының хөй-хөй салгалдары ол идеяларның тиилелгези дээш демисежип чораан, оларның аразында мурнакчы херээженнер эвээш эвес. Хосталга болгаш дең эрге дугайында ажыл-ишчи херээженнериң хөй үүс чылдардагы күзелин Улуг Октябрь боттуг үүл кылдыр боттандырган. «Чаңгыс-даа күрүне болгаш чаңгыс-даа демократтыг хоойлу Совет эрге-чагырганың болуунуң догуннаашкынының баштайгы айларында-ла кылганы ышкаш ындыг үүлдериң чартыын безин кылбаан» (Ленин).

Ажылчы массаларны мөлчүгделден болгаш дарлаашкындан хостааш, социал-экономиктиг амыдыралга, бүдүрүлгениң, эртемниң болгаш культураның хөгжүлдезинге херээженнериң идепкейлиг киржилгези социализм төөгүде бир-ле дугаарында хандырган. Бистиң чуртувустуң бүгү нацияларының болгаш улус чоннарның херээженнеринге эртем-билиг чедип алырының, арга-мергежилдерин илередириниң оруктары ажык. Хөй-ниитичи ажыл-чорудулганың кандыг-даа адырында бистиң алдарлыг херээженнеривис соруктуг болгаш чогаадыкчы ёзу-биле ажылдавайн турар ындыг чер чок.

Ажылчын болгаш колхозчу херээженнер, инженерлер болгаш агрономнар, башкылар болгаш эмчилер, эртемденнер болгаш уран үүл ажылдакчылары— олар шупту боттарының күжүн, дуржулазын болгаш билинн коммунизм тургузуушкунунуң өндүр улуг херээнге кызыгаар чок берип, СЭКП-ниң XXIV съездизиниң көдүргени, аажок улуг социал-экономиктиг программаны боттандырар дээш чүткүлдүг демисежип турар. Тоску беш чылда муң-муң совет херээженнериң шылгарангай ажыл-керектерин Төрээн чурт бедии-биле үнелээн. Оларның дыка хөйүнге чазак шаңналдарын, а дээрелериң дээрелеринге — Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры атты тывыскан. Бүгү чурт тоску беш чылды чедиишкиниг доозар деп ниити чүткүл-биле чурттан турар амгы үеде совет херээженнер аажок көдүрлүүшкүнүг болгаш соруктуг ажылдан турарын Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди чаагай сеткил ханыышкын-биле демдеглеп тур. Олар бүгү улустуң социалистиг чарыжынга идепкейлиг киржип, күш-ажылчы эгелээшкиннериниң инициаторлары болгаш организакчылары болуп, бедик бүдүрүкчүлүг ажыл-иштиң үлегер-чижээн көргүзүп турар. Ынак Ада-чуртувустуң чечектеляишкининиң болгаш аас-кежииниң нүүрүнде силериниң эрес-шудургу ажыл-ижиңер дээш силерге улуу-биле четтирдивис, эргим херээженнер!

Бо өөрүшкүлүг часкы байырлаада хүндүткелдиг болгаш ынакшылдың сөстерин хүлээп ап көрүңер, эргим ие-херээженнер! Ажы-төлдү эриг-чымчак чүректеринер-биле бүргээн силер. Кижини өстүрери болгаш өөредири, ону социалистиг күрүненің төлептиг хамаатызы кылдыр кижизидери, ниитилелдиң чаагай чоруу дээш ажыл-ишке белеткээри—бедик-даа, хүндүлүг-даа, улуг харыысалгалыг-даа хүлээлге.

Бисте ие-херээжен кижини доктаамал кичээнгей болгаш сагыш салыышкыны-биле бүргээн. Иениң болгаш чаштың кадыын камгалаары бисте чылдың-на сайызарангайжын орар. Совет өг-бүле бүрүзүнүң амыдыралының байдалын өкижидериңе бүгү-ле болдунгу дег үүлдерни кылын турар. Херээженнериңе материалдыг болгаш угаан-бодал негелдери улам долу хандыртынып, оларның ажылжиниңе, амыдырал-чурталгазының байдалдары улам өкижип орар. Өзүп орар салгакчыларның өөредилгезин болгаш кижизидилгезин сайзырадырынга партия биле Совет чазак күштү болгаш акша-хорецгини харамнанмас. Бүгү-ниити ортумак өөредилгеже шилчиишкининиң аажок улуг чугула сорулгазын боттандырарын чүртта доозун турар. Ниитилелдиң материалдыг болгаш угаан-бодал амыдыралының бүгү талаларына чогаадыкчы арганларын илередириниң оруктары өөлдар, кыстарның мурнунда калбаа-биле ажык.

Амыдыралдың совет хевириниң, социалистиг демократияның чарылбас кезээ — херээженнериң өзүп турар ниитилел-политиктиг идепкейи. Бистиң чурттуң бир миллион ажыг херээжен ишчилери ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтеринде, эвилелдешкен болгаш автономнуг республикаларының Дээди Советтеринде, СССР Эвилелиниң Дээди Совединде соңгуттурган, миллион-миллион херээженнер партия, профэвилел, комсомол болгаш оске-даа хөй-ниити организацияларында үре-түңнелдиг ажылдап турарлар. Совет херээженнер күрүненің болгаш хөй-ниитиниң-даа ажыл-херектерин эргелеп-башкарарынга улам идепкейлиг киришкеннер дээш Коммунистиг партия моон соңгаар-даа могаг чок сагыш салыр.

Бистер Делегейниң херээженнер хүнүн совет улустуң, бурунгаар депшилгелиг бүгү кижи торелгетениң амыдыралында политиктиг шылгарангай болуушкун — Ада-чурттуң Улуг дайынының тиилелге-биле доозулганының үжен чылының мурнуу чарында демдеглеп турар-дыр бис. Социалистиг тургузугнуң өндүржүткени, ленинчи партияга кижизиттиниген совет херээжен кижиниң өндүр улуг чоруу дайынның кадыг-дошкун чылдарында ышкаш ынчаар кажан-даа илереттинмээн.

Фронтуларга болгаш партизан отрядтарына эрес-дидими-биле, боттарының амы-тынын харамнанмайн демисежип турган чалбыыштыг патриот херээженнериң маадырлыг чоруу өлүм чок. Бодунуң болгаш фронтуже чоруткан кижилериң-даа үлүү дээш ажылдавышаан, тиилелгениң боо-чепсээн дарганнап, кылын турган совет тыылдың херээжен ажыл-ишчилериниң эрес-маадырлыг чоруу өлүм чок. «Бир өвес ооң бир талазында таваанга бистиң солдаттарның дайынчы маадырлыг чоруун, а өске талазынга — совет херээженнериңе күш-ажылчы эрес-маадырлыг чоруун деңнеп салыптар, ындыг деңзи тыптыр чүве болза, ол деңзиниң тавактары маадырлыг совет херээженнериңе дайын диңридиниң адаанга ашактары болгаш оолдары-биле чаңгыс одурутта турганы ышкаш, ынчаар деп деп болур ийик» деп, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежнев чугаалаан.

Бистиң улус Ада-чурттуң Улуг дайынынга бүгү делегейге төөгүлүг Тиилелгени чедип алгаш, Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле тайбың тургузуушкунга база шылгарангай чедиишкиниерни чедип алган. Совет кижилер коммунистиг ниитилелди тургузарының орую-биле бүзүреллиг бар чөруур. Олар боттарының кызымаккай күш-ажылы-биле бүгү кижи торелгетеңге чырыткылыг келир үениң оруун салып турарынга чоргаарланыр-даа эргелиг.

Бистиң чурттуң херээженнери Октябрь революциязынга идепкейлиг киржилгези, хамааты болгаш Ада-чурттуң Улуг дайыннарынга маадырлыг демисели-биле амгы үениң күүлүг экономиказын болгаш социалистиг бедик культураны тургузар дээш кызымаккай күш-ажылы-биле чаа, социалистиг делегейниң — хостуг чоруктуң, дең эргениң, шапкын социал депшилгениң делегейниң херээженнериниң овур-хевирин көргүскеннер.

Бистиң совет Төрээн чуртувус тайбыңның болгаш социализминиң тиилеттирбес баганазы бооп турар. СЭКП-ниң XXIV съездизиниң ажылдан кылганы Тайбың программазын партия болгаш Совет күрүне чайгылыш чокка, туруштуу-биле боттандырып турар. Партияның ленинчи даштыкы политиктиг угланыышкыны делегейниң дүшкүрлүг чоруун чавырыдырарынче, тайбың тургузукчу күш-ажылга, тайбыңны, улустарның хосталгазын болгаш айыыл чок чоруун камгалаарынга таарымчалыг байдалды хандырарынче угланган. Партия ол угланыышкынны бистиң улустуң, бүгү планетаның депшилгелиг күштериниң долу, чаңгыс эп-сеткилдиг деткимчези-биле боттандырып чорудуп турар. Совет херээженнер СЭКП-ниң мерген угаанныг политиказын изин-биле чүүлдүгүнүп, ону боттандырарынга идепкейлиг дузалажып турар.

Совет херээженнер улустарның найыралы дээш бүзүреллиг демиселчилер болбушаан, делегей херээженнериңе демократтыг шимчээшкининиң бирги одуурларында чоруп турарлар. Империализмге болгаш мөлчүгделге удур, кандыг-даа кызамдаашкынларга болгаш кулданыышкынга, колониализмге болгаш сөөк-язы ылгаар чоруккa удур тайбың, национал хосталга, демократия болгаш социализм дээш ниити демиселге олар делегейниң ажыл-ишчи херээженнериңе эп-сеткил каттыштырылгазы-биле үзүлбес холбаалыг бооп турар. Совет херээженнериниң социализмниң акы-дуңма чурттарының херээженнери-биле найыралы моон соңгаар-даа улам быжыгар, бүгү чер бөмбүрээзиниң ажылчы херээженнери-биле оларның харылзаалары өзүп, калбарар болзуп!

Эргим эштер, херээженнер!

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди бо байырлал хүнүнде силерге кадыкшылды болгаш чогаадыкчы чаа-чаа чедиишкиннерни күзеп тур! Силерге болгаш силериң өг-бүлеңерге өөрүшкүү болгаш аас-кежиин күзедивис! Силер боттарының талантыларны, боттарының бүгү күжүңерин, буянныг чүрээңерни, сагыш човаңгыр холдарыңарның ураа-мергежилин моон соңгаар-даа бистиң кайгамчыктыг Төрээн чуртувуска бараан болурунга, быжыглаарынга болгаш чечектелиишкининге бээр дээрзинге партия биле улус бүзүреп тур!

Совет херээженнерге алдар болгаш хүндү!

Делегейниң херээженнериниң хүнү — Март 8 делгерезин!

Бистиң социалистиг улуг Төрээн чуртувус делгерезин!

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди

КОММУНИЗМНИҢ ИДЕПКЕЙЛИГ ТУРГУЗУКЧУЛАРЫ

Б. Ш. ДОЛЧАҢМАА,
Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы

БҮГҮ ЧЕР бөмбүрээзиниң ажылы-ишчи херээженнериниң эп-сеткил каттыштырылгазының хүнү — Делегейниң херээженнер хүнү Март 8-ти ам бо чылын 65 удаа демдеглеп эрттирип турарывыс бо. 1910 чылда Копенгаген хоорайга херээжен социалистериң хуралынга пемец коммунист Клара Цеткининиң саналы-биле ол хүнү чылдың-на байырлап эрттирериг доктааткан.

Оон бээр эрткен үениң дургузунда делегейге хөй-хөй өскерилгелер болган. Октябрь революциязы тиилээн, делегейниң социалистиг системазы тургустунгаш, чечектелип өзүп быжыгып турар, колониалдыг система буурап дүшкен, эртем-техниктиг революция бодунуң хөгжүлдезиниң белдиинче көдүрлүп үнген. Ол бүгү херээженнер шимчээшкининге бодунуң аажок улуг салдарын чедирген. Социалистиг чурттарда херээженнер айтырыы бүрүн долузу-биле шиитпирлеттинген, материалдыг бүдүрүлгениң болгаш күрүне эргелелиниң бүгү талаларына оларның идепкейлиг киржилгези калбаа-биле хандыртынган.

Бистиң өндүр улуг башкывыс Владимир Ильич Ленин херээженнериниң эргелерин камгалаарының болгаш оларны кадыг-берге дарлаадан, кулданыдан хостаарының херээнге кайгамчык улуг салыышкынын кирген. Владимир Ильич партияның баштайгы программазын ажылдап кылып турган-ла, эңаа «Херээженнериңе эр улус-биле деп эргезин тургузар» дугайында үүлдү немээн болгаш ниитилелге херээжен чонуң аажок улуг ролюн онзалап айтып чораан. Бодунуң догуннап тургустунганының баштайгы ыллдарында-ла «Совет эрге-чагырга болза херээженнер деп эргелиг эвес дээр хөнзиг-даа өлдээртигни болуунуң хоойлуларынга арттырбаа-ны-биле демократияны оон өске, эң мурнакчы дээн чурттарның шуптузундан дээре боттандырган» —деп, В. И. Ленин айыткан (ЧДЧ, том 30, арын 24-25). Амгы үеде бистиң чуртувуста бүдүрүлге болгаш хөй-ниити амыдыралында, ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң бүгү адырларында херээженнериниң идепкейлиг киржилгези, оларның ролюнуң өскени өндүр улуг ленинчи идеяларны, Коммунистиг партияның ол талазы-биле политиказын амыдыралга боттандырганының чайыннанчак бадыткалы бооп турар.

БО ЧЫЛЫН март 8-тиң байырлалы онзагай байдалдыг демдеглеттинин турар. Чүге дээрге бо чыл болза тоску беш чылды доозарының база 1941—1945 чылдарда Ада-чурттуң Улуг дайынынга совет улустуң Тиилелгезиниң 30 чылын байырлаарының, Херээженнериниң делегей чылын демдеглээриниң чылы болур.

Партияның болгаш улустуң энергиязы, тура-соруу СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шиитпирлерин, тоску беш чылдың планныг даалгаларын чедиишкиниг күүседи-ринче угланган. Беш чылдың эрткен чылдары чаа-чаа чедиишкиннер-биле демдеглеттинген. Чүгле эрткен чылын безин үлетпүр бүдүрүлгезиниң өзүлдези 8 хуу болган. Чуртка 350 хире чаа фабрика, заводтарны ажыглалга киргген. Мал болгаш чер ажылының 94 миллиард рубль продукциязын бүдүрген. 195,6 миллион тонна тараанны ажаап алган. Чоннуң национал орулгазы 4,2 хуу өскен. 11 миллион ажыг кижи чаа бажыңнарже көжүп киргген. Беш чылдың эрткен чылдарында Тыва АССР-ниң ажылчы чоннары база-ла улуг чедиишкиннерни чедип алган. Ол дугайын улус ажыл-агыйының Күрүне планының күүселдезинин дугайында статистика эргелелиниң дыңнадыгларын солуунарга парлаан, номчукчулар ооц-биле танышкан болгай.

Улус ажыл-агыйының бүгү адырларында алдарлыг совет херээжен ажыл-ишчилер идепкейлиг киржип, бүгү улустуң чедиишкининге төлептиг үлүүн сиирип турар. Амгы үеде чуртуң улус ажыл-агыйында ажылчыларның болгаш дарган-хаакчыларының 51 хуузу херээженнер, чырыымышкында болгаш культурада, кадык-камгалалында, садыгда ажыл-дан турарларың хөй нуруузу херээженнер. Совет херээженнер инженер, металлург, эртемден дээн ышкаш янзы-бүрүзүн чугула мергежилдерни улам хөйү-биле шиңгээдип ап турар.

Херээженнерни күрүнени эргелеп-башкарарынга калбаа-биле киириштириниң дугайында ленинчи принципти бистиң чуртувуста хажык чокка боттандырып турар. Амгы үеде СССР-ниң Дээди Совединиң депутады 463 херээженнер бар, барык-ла миллион хире херээженнер чер-чер Советтериниң депутаттары.

Тайбың күш-ажылга-даа база дайынның кадыг-дошкун фронтуларынга-даа совет херээженнериң ачы-хавыяазын партия, чазак бедии-биле үнелээн. Чижээ, Ада-чурттуң Улуг дайынының үеэзинде немец-фашистиг эжелекчилерге удур миллион хире херээженнер эрес-дидим тулушкан. Олардан 28 үжүдукчуга Совет Эвилелиниң Маадыры деп бедик атты тывыскан, 91 кижини Алдар ордени-биле, а 4 кижини ол орденниң үш чергези-биле шаңнаан. Херээженнериң эрес-маадырлыг күш-ажылын база бедии-биле үнелеп турар. Ам чуртта Социалистиг Күш-ажылдың Маадырлары 4524 херээженнер бар. Олардан 24 кижи ол бедик атты ийи дакпыр алган. Он-оо муң херээженнер Совет Эвилелиниң орденнери болгаш медальдары-биле шаңнаткан.

Бистиң чурттуң ажыл-ишчи херээженнери ниитилел бүдүрүлгезинге болгаш политиктиг ажыл-чорудулгага идепкейлиг киришпишаан, аас-кежиктиг не болурунга дүүштүр бүгү таарымчалыг байдалды алган. Ам чурттуң яслилер болгаш садтарында 11 миллион уругларны ажаан-тежээн турар. 2 миллион хире уруглар пионер лагерьлеринге дыштанып турар. Чуртта не кижиниң атаалары аажок, бедээн. Амгы үеде 166 муң херээженнеге «Маадыр ие» атты, оларның аразында бистиң Тывадан 600 кижиге тывысканы, «Иениң алдары» орден болгаш «Иениң медалы» медальдар-биле 3,5 миллион херээженнер шаңнаткының маңаа чижек кылдыр чугаалаарга-ла четчир.

ЧӨӨН ЧҮККЕ, ылангыы феодалдыг Тывага херээжен кижиниң амыдыралы, сылым-хуузу революция мурнундагы чурттуң өске бүгү улустарынны ышкаш эң-не аар-беге болгаш өөрүшкү чок чораан. Олар политиктиг, социал эрге-шөлээ чок, каранғы-будуулук байдалга чурттап, харын мырыңай «херээжок» деп адаптып турган.

(Уланчызы 2-ги арында).

ШАҢНАЛДАРНЫ ТЫВЫСКАН

Март 6-да Бай-Хаакка, СЭКП райкомунуң хуралдаар залынга, Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжынга бедик көргүзүглери дээш шаңнаткан районнуң көдээ ажыл-агый мурнакчыларынга СССР-ниң орденнери болгаш медальдарын тыныгырынга тураскаатканн байырлыг хурал болуп эрткен. Ол хуралды СЭКП Таңды райкомунуң бирги секретары Г. А. Зәркевич ажыткаш, сөс ап чүве чугаалары-биле СЭКП обкомунуң бюро кежигүнү, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы М. К. Мендумеге сөс берген.

СССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын номчааш, эш Мендуме шаңнаткаңнарга бедик хавыяаларны тывыскылаан. Оларның аразында Ленин орденин «Тиилелге» совхозтуң хойжузу Ондар Баазанцович Баяндоога, Күш-ажылдың Кызыл Тук орденин Тока аттыг совхозтуң сураглыг хойжузу Көржең-оол Түлүшевич Санаага, «Хүндүлелдиң Демдээ» орденни Дүрген көдээ Совединиң күүскомунуң даргазы Галина Ивановна Иванова биле СССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозтуң хойжузу Калдар Канданович Моңгуш оларга, Күш-ажылчы Алдар орденнинг үшкү чергезин ол-ла совхозтуң саанчызы Елена Пантелеевна Бушуевага болгаш шупту 15 кижите орденнерни болгаш медальдарны байырлыг байдалга тывыскан.

* * *

Мурвакчыларны шаңнаарынга тураскаатканн байырлыг хурал Чадаанага база болган.

Тоску беш чылдың тодарадыкчы чылында Тыва АССР-ниң көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери кызымак, шудургу ажылдаан, мал ажылының продуктуларын күрүнеге садарының планныг онаалдаларын чедиишкиниг күүсеткен. Күш-ажылдың Кызыл Тук ордени «Алдан-Маадыр» совхозтуң хойжулары С. Ашак, М. Өктек-оол, «Сүт-Хөл» совхозтуң хойжузу М. Натпит оларга тывыскан.

«Октябрь 30 чылы» колхозтуң хойжузу Ондар Аяк-Хээ, «Алдан-Маадыр» совхозта суггатры К. Чыргал олар «Хүндүлелдиң Демдээ» орден-биле шаңнаткан. «Күш-ажылчы алдар» орденнинг үшкү чергезин-биле «Сүт-Хөл» совхозта хойжу Х. Балы-Назын, «Чыраа-Бажы» совхозта К. Далбай, М. Анай, «Искра» совхозта О. Доржу олар шаңнаткан. Шупту он ийи хижи шаңналдарны алган.

ДҮҮН КЫЗЫЛГА

Кызылда Политиктиг чырыдыышкын бажыңынга найысылалдың ажылчы чоннарының болгаш хөй-ниити организацияларының төлөөлекчилериниң Делегей херээженнериниң хүнү — Март 8-ке тураскаатканн байырлыг хуралы дүүн болуп эрткен. Хуралды СЭКП Кызыл хооркомунуң ийги секретары С. М. Кудажы ажыткан.

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежневти баштадыр СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң составын байырлыг хуралдың хүндүлүг президиумунга аажок улуг көдүрлүүшкүнү-биле соңгаан.

СЭКП Тыва обкомунуң бирги секретары Г. Ч. Ширшин, СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң өмүнээзинден Делегейниң херээженнер хүнү—март 8-биле холбаштыр чыылганнарга изиг байыр чедирип чүве чугаалаан.

Ооң соонда Кызыл аэропортуунуң ужудукчузу А. С. Ульянов, Кызылдың башкы институдунуң ректору Х. С. Алдын-оол, офицер А. Г. Алексеев болгаш инонерлер байыр чедиргеннер.

А. Н. Косыгин Тюмень области

ТЮМЕНЬ. (СЭТА-ның корр.). СЭКП-ниң Тюмень область комитединге областың партия болгаш ажыл-агый удуртукчуларының, бүдүрүлге болгаш тудуг черлериниң специалистериниң чөвүлел хуралы болган. Анда СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш А. Н. Косыгин чүве чугаалаан, СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шиитпирлериниде көрдүнгенни ёзугаар чурттуң күүлүг одадга-энергия базазын ол районга шапкыны-биле хөгжүдериниң, Барыын Сибирьниң бойдус байлактарын улам долузу-биле, бүрүн ажыглаарының эргежок чугулазын онзалап демдеглээн.

Март 6-да хүннүң ийги чартыында СЭКП обкомунга болган партия-ажыл-агый активниң хуралынга А. Н. Косыгин база чүве чугаалаан.

ЧУРУКТА: Социалистиг Күш-ажылдың Маадырлары С. ДАМДЫН-ООЛ биле Ү. КАНДАН бөлүк херээженнер арасында.

КОММУНИЗМНИҢ ИДЕПКЕЙЛИГ ТУРГУЗУКЧУЛАРЫ

(Уланчызы. Эгезе 1-ги арында).

Октябрь революциязының ачызында Тывага улусчу революцияның, ылаңгыя Совет эрге-чагырганың чылдарында тыва улустуң, оон иштинде херәәженнериң амыдыралы үндезини-биле чаартынган. Олар Советтер чуртунуң дең эргелиг хамаатылары болуп, көстүп көрбәән өөрүшүүлүг - чагай амыдыралдың бедиинче көдүрүлүп үнүп, Совет Конституциясының бызыглаары ажылдаар, өөренир болгаш дыштаныр эргелерни бүрүн ажыглап турар. Республиканың улус ажылагыйының бүгү адырларында ажылдап турар херәәженнериң саны чыл санында өскүп келген. Амгы үеде бисте улус ажыл-агыйында 44 муң херәәженнер хаара туттунган. Оларның 10 муң хирези көдәә ажыл-агыйда ажылдап, 12,5 муң кижи улус чырыдыышкынын болгаш кадык камгалалын хөгжүдериниң херәәнге күштерин болгаш билиглерин харам чокка берип турар.

Бүдүрүлгеге, күрүнеми эргелеп-башкарарыңа болгаш хой-иниги амыдыралыңа төлептиг күш-ажылы дээш Тывадан 480 ажыг херәәженнер чазактың орден-хавыаалары-биле, оон иштинде 40 кижи Ленин ордени-биле шаңнаткан. Социалистиг Күш-ажылдың Маадырлары — Маадыр ие Үрүле Кандан болгаш башкы Сарыглар Тамдын-оол, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң депутаттары: саанчы Алдын-кыс Монгуш, тудугжу Мария Сафронова, хойжу Үйнүк Минчит-оол, совхоз директору Ольга Чуева мышкаш бүгү Тывага сураглыг, мурнакчы ажыл-ишчи херәәженнерни бо байырлалдың хүнүнде чоргаарал-биле адаар ужурлуг бис. «Көк-Тей», «Кызыл тараазын» совхозтарда сураглыг саанчылар Валентина Долганинаны, Тамара Матинаны, Чоон-Хемчик районда хойжулар Ооржак Лама-Сүрүнү, Хуна Ооржакты, Хеймерек Очларны, аныяк механизатор кыстар Надежда Куларны, Евдокия Ооржакты, Кызылда тудугжулар Августа Ельшованы, Нина Оюнну, чолаачылар Галина Марченкону, Мария Сымчаанны, эмчилер Раиса Астафьеваны, Нина Монгушту, Татьяна Бадарчыны, башкылар В. Д. Прокопьевны, А. М. Очурну, эртемделнер Мария Хадаханны, Зоя Чадамбаны болгаш оон-даа өске эштерни хамаарыштырып болур. Оон ангыда бодунуң ажыл-херәәниң ёзулуг мастерлери болу берген, чонуңуң хүндүткелин чаалап алган культура, уран үүл болгаш партия болгаш совет ажылдакчылары херәәженнер бисте эвээш эвес. Ол ышкаш Ала-чуртуң Улуг дайынынга эрес-маадырлыг тулушкан Мария Мэмаева, Галина Довадор, Мария Ермишкина, Монгуш Амаа, Антонина Валова, Вера Байлак, Тулуш Норжун болгаш оон-даа өскелерге бүгү Тыва чоргаарланып турар.

Республиканың херәәженнериниң ортузунга хой талалыг организакчы болгаш кижизидилгелиг ажылды чер-черде партия организациялары болгаш херәәженнер чөвүлелдери чорудуп турар. Тывэның күш-ажылчы херәәженнери ленинчи ёзу-биле чуртталар, ажылдаар болгаш өөренир деп ленинчи принципти удуртулга болдургаш, улус ажыл-агыйының бүгү адырларына идепкейлиг киржип келгеннерге, ажыг-ишчи херәәженнерге, Төрәән чуртуң моон соңгаар-даа чечектелиишкининге төлептиг салыышкынын киирерлер.

ЧУРУКТА: № 48 тудуг эргелелинде шеверлекчилериң дээре бригадаларының удуртукчулары ССРЭ-ниң Дээди Советиниң депутады Мария Васильевна Сафронова (оң талазында) биле комсомолчу-аныяктар бригадазының удуртукчузу Екатерина Сергеевна Бизяева, Шеверлекчилериң аразында социалистиг чарышка бо ийи эжишкиниң удуртканы бригадалар каш удаа тиилекчи болуп үнгеннер.

Бии-Хемде «Хадың» колхозтуң саанчызы, Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң депутады Галина Кара-кыс күш-ажылга үргүлчү бедик көргүзүгни чедип ап келген. Эрткен тодарадыкчы чылда бир инектен 1700 кг сүт саар хүлээлгезин 2500 кг кылдыр күүсеткеш, социалистиг чарыштың тиилекчизи болган. Мурнакчы саанчы бодунуң чүткүлдүг күш-ажылы-биле коллективтиң хүндүткелин чаалап алган.

ЧУРУКТА: Г. Р. Кара-кыс.

Кызылдың алгы заводунуң Михаил Казанцевке удурткан идик кылыр цехиниң коллективи бо чылдың январының бүдүрүлге планын ажыр күүсеткеш, мурнакчы цехтериң удуруунга кирген. Ында эштер А. Лоциская, М. Гордеев, Г. Вендерлып, Т. Куулар бүдүрүлге даалгазын ажыр күүсеткеш, социалистиг чарышка тиилээн.

ЧУРУКТА: «Социалистиг чарыштың тиилекчизи» хөрек демдээниң эдилекчизи Тамара Куулар ажыл үезинде.

А. СОДУНАМНЫҢ фотолары.

ШАЛЫПЧЫ АЖЫЛ

Аныяк хоорай — Ак-Довуракта бүдүрүлгениң, культура-амыдыралының болгаш чуртталганың 4—5 каът чаа бажыңнары, Кара-Даштың даглары-биле адаанналган чүве дет, бедип үнүп, чыл келген тудум немежип турар.

Беш чылдың доозукчу чылы —1975 чылда Совет Эвилелинде ажыглалга кирер улуг объектилериң бирээзинге «Тыва даг-дүгү» комбинаттың ийиги эзлчээ кирген. Ол Бүгү-эвилелдиң шалыпчы тудугларының бирээзи. Бо дээрге биске—тудугжуларга улуг харысалганы онаап турар. Ынчангаш Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарышкына идепкейлиг киришпишаан, «Тыва даг-дүгү тудуг» эргелелиниң тудугжулары тоску беш чылдың доозукчу чылының планныг онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир дээш бүгү күжүн олче угландырган.

Мээң удуртканым комсомолчу-аныяктарның шеверлекчилер бригадазы эрткен чылын багай эвес көргүзүглерни чедип ап, эки түңнелдиг болдувус. Шак ол күш-ажылчы чеднишкинивисти ажыл-херек-биле бызыглап, бо чылдың баштайгы ийа айында планывысты 120 — 130 хуу күүсеттивис.

Онаашкан ажылын күүсеткәәнде сеткил-сагыжы амыравас кижилер бисте хой. Оларның аразында Мария Сарыглар, Зинаида Күжүгет, Тамара Сактаа болгаш оон-даа өскелер хүн нормазын доктаамал ажыр күүседип келгеннер.

Бистиң бригаданың 20 кежигүнү боттарының аразында чарыштыг. А бригадавыс база-ла бо тудуг эргелелинде Клара Евзакка удурткан шеверлекчилер бригадазы-биле чарыштыг, Эрткен чылдың түңнели-биле алырга, бистиң бригадавыс оон тудугжуларын бүгү көргүзүглер талазы-биле ашкан. Ам база-ла он бригаданың шеверлекчилерин социалистиг чарышка кыйгырдывыс.

Бригадавыстың мурнында улуг сорулгалар салдынган. Амгы үеде 60 өг-бүле чурттаар чаа, бажыңның шеверлел ажылдарын кылып тур бис. Ону доозкаш, 140 уруглар кирер ясли-садтың, комплекстиг эмнелге тудуунуң дээш оон-даа өске, бо чылын ажыглалга кирер объектилериң шеверлел ажылдарын кылып бис.

1974 чылдың социалистиг чарыжының түңнелинде ак-довуракчыларның кызымаккай күш-ажылын бедин-биле үнелеп көргеш, СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның шилчиир Кызыл тугун тывысканы — «Тыва даг-дүгү тудуг» эргелелиниң бүгү тудугжулары — бистерни улам сорук киирип турар.

Зинаида САЛЧАК,
«Тыва даг-дүгү тудуг» эргелелинде шеверлекчилер бригадазының бригадири.

ИЕЛЕРНИҢ ЧӨРГААР ҮНҮ

Мээң өөрүшкүм

Ада-ием угундан-на малчын улус, ынчангаш мээң малчын болганымга кижи әлдепсинер чүве чок. Чүге дээрге, олар мени чажымдан-на боттарының мергежилинге өөредип каан. Ындыг болганда кайыыстың-даа амыдыралывыс мал-биле холбашкан. Ынчалза-даа бистиң аравыста ылгал улуг. Олар хуу амыдыралдыг болгаш, эзин будун, хырын тодуг болурунна күзеп чорааннар. Революция мурнунда үениң байдалы ындыг турган.

Тывага улусчу революцияның, ылаңгыя Совет эрге-чагырганың чылдарында амыдырал шапкыны-биле хөгжээн. Оон ачызында ийиң корбәәнин кызы көрүп келдим. Магалыг-ла үе. Хамык мал-маганны, эт-херекселди болгаш бүгү күштү, арга-дурзулганы каттыштырып алгаш, ажылдаарга, быражыр чүве кайын турар. Бистиң чеднишкинивистиң баажызы ол.

Хой малдаан чылдарым дургузунда багай эвес көргүзүглерлиг ажылдап келдим. Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың меңээ Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры атты тывысканы — оон бадыткалы. Бодүүн ие кижиниң ажылын ынчаар үнелеп турар күрүнемге, бүрүн эргени тывыскан чазаамга болгаш Конституцияга чоргаарланмас аргам чок. «Маадыр ие» деп атты база эдилеп чор мен. Бо хире кежикти четтирип олурумда-ла, күрүнем улам-на «ам дыштанып көр, пенсия акшаң бо» дээр-дир. Черле ынчаш, совет кижиже, ылаңгыя херәәжен чонче сагыш салыышкын бистиң чуртта онза. Ясли-садтар, немелде дузаламчылар, эмнелгелер болгаш дыштанылга бажыңнары, алдар болгаш хүндү—бо бүгү шупту бисте.

Пенсиялай берзимзе-даа, төрәән черимде — Бай-Тайганың «Тээли» совхозта чурттап, малчын уругларымга дузалажып, беш чылдың доозукчу чылының онзагайын магадап чор мен.

Үрүле КАНДАН,
Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры, Маадыр ие.

Уттундурбас

1943 чылдың мартта Ада-чурттуң Улуг дайынының фронтуларынче Тыва Арат Республикадан чоруп турган бис. Оон бээр 32 чыл болуп тур. Ынчангаш бо хүннерде, ылаңгыя Тиилелгениң 30 чылының бүдүүзүнде, ол кадыг-берге үе, эшоор сагышка болган чок-ла кирип кээр-дир: кым-даа, чүү-даа уттундурбаан.

Красноярскиге шериг харылзаазының тускай курлавыр голугунга белеткел эрткеш, телефонист мергежилди чедип алган бис. Оон соонда эктимге телефон аппарады биле харылзаа удазыннары чүктеп алгаш, холумга автомат туткаш, Белоруссияның, Польшаның Германияның деенскээрин таварты Берлинге чедир дайылдажып эртим.

Мээң чуртум—Таңды, Дүргенге төрүттүүген мен. Ачам — кызыл партизан, араттарның аас-кежин, чырык келир үеэ дээш демисежип чораан. Ада-чурттуң Улуг дайынынга кады киришкен бис, ачам аңаа өлүртүп каан. 1945 чылдың августа чаныр келгеш, мергежилим аайы-биле телефонистей бергем мен. Ам-даа Кызыл хоорайның харылзаа белдиринде ажылдавышаан мен. Мээң дайынчы, күш-ажылчы үүле-херәәмни Коммунистиг партия болгаш Совет чазак Ленин ордени-биле база «Эрес-маадырлыг чорук дээш», «Дайынчы ачы-хавыяа дээш» болгаш өске-даа медальдар-биле үнелээн.

Дайынга болгаш тайбың ишке киржири-биле чергелештир хой-иниги ажылынга үлүүмнү база кадып келдим. Амгы үеде Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң депутады — чонуңуң айбычызы болур хүлээлгемни чон мурнунга төлептиг күүседирин орааңдажып турар мен. Бурунгаар хөгжүп орар улуг совет чурттуң хамаатызы болуп, чонумга төлептиг бараалгаарындан чаагай аас-кежик турбас.

Мария МАМАЕВА.
Тыва АССР-ниң харылзаазының алдарлыг ажылдакчызы.

Чон өмүнээзинден

Найырал... Ол кайгамчык-ла күштүг сос. Аңаа черниң мраадаа, кижилерниң нациязы-даа, сос-домаа-даа моондак болбас. Оон дугайын Ангола чурттуг Антонио Мигуэль Байа, Ирактан келген Абдульвахаб Селим, индий төлөө Махмед Калимшула, совет чогаалчы Мирзо Турсун-заде болгаш өскелериң-даа чугаазындан дыңнаан мен. Олар ону Азия, Африка чуттарыбиле эп-сеткил каттыштырылгазының Совет комитединиң Бакуга болган ийиги конференциязының индиринден улуг көдүрүүшкүн-биле чугаалап турган. Ук конференцияның ажылынга Тыва чонуңуң өмүнээзинден киржир аас-кежик меңээ ынчан таварышкан чүве.

Шаанда ады-сыны безин чок, «херәәжок» дидиртип чораан тыва херәәженнер бөгүн эрге-шөлөө бүргеп-чаптып турар улуг совет чурттуң ёзулуг эзлери апарганнар. Олар Күрүнени эргелеп-башкарарынга идепкейлиг киржип турар. Ол дугайын бодумнуң амыдыралымдан көрүп болур мен, район болгаш көдәә Советтериң депутадынга каш-даа соңгуттуруп, күрүне херәән башкарарынга киржип келдим. Бо дээрге, Улуг октябрьниң тиилелгезиниң, Совет Конституциясының, бистиң партиявыстың болгаш чазаавыстың ачызы-дыр.

1944 чылдың күзүнүнде, Тыва Арат Республика Совет Эвилелинге каттыжып турда, мээң күш-ажылчы базымым эгелээн. Оон бээр үргүлчү-ле башкылап келдим. Мээң ол ижим Күш-ажылдың Кызыл Тук ордени-биле болгаш медальдар-биле үнелетинген. Улус чырыдыышкынының тергинни, РСФСР-ниң школаларының алдарлыг башкызы деп хүндүлүг аттарны бага эдилеп чор мен. Ол дугайы шаанда херәәжен кижиниң дүжүнге безин кирбейи чораан болгай.

Адыяа МАКСЫР,
Тес-Хемде Чыргаланды школазының башкызы.

Улуг ылгалдар

Херәәженнер эмчизи болганымда Херәәженнериң делегей хүнүн байырлаары болгаш бо чылды Херәәженнериң делегей чылы кылдыр чарлааны меңээ дыка-ла өөрүнчүг-дүр. Бистиң чуруттуң херәәженнеринге бүрүн эргени Улуг Октябрь, Совет Конституция берген, партия болгаш чазак хүн бүрү сагыш салып турар. А капиталистиг чуруттарда байдал сыр өске. Алжирге болгаш Конгога дөрт чыл дургузунда ажылдааш, ийи системаның ылгалының улуун караам-биле көрдүм.

Браззавиль хоорайның бир эмнелгезинге аажок аарыг кижини эккелген. Эмчилер ону хүлээп албаан. «Бергедээн кижидир, дузадан кадып көрүңер» деп чадашкан мен. Чүге дээрге, ол аарыг кижиде акша чок болган. Ол чуртка эмчиден аргасүме алыры безин өртек-үнелиг болур чорду. А чиик божаан кижи 25 муң франк, чогумчалыг операция кылдырткан херәәженнер 600 муң франк акша төлөөр. Сестра кижиниң айда шалыңы 50 муң франк, ам бодап көрүнер даан: эмчиниң ажыы чүү хире-дир?..

1947 чылда Воронежтиң эмчи институдун дооскаш-ла Тывага келген мен. Бай-Хаакка эмнелге эргелекчилеп, Кызыл хоорайның кадык камгалал кылдызинге ажылдап, божудулга бажыңынга болгаш херәәженнер эмчизинге ажылдап чораан үемде тыва чонуңуң, ылаңгыя тыва херәәженнериң культуразының хүн бүрүде бедип турарын көрүп, бодум база аңаа үлүүмнү киирип келдим. Ам ийи дакпыр орденниг республикавыста эмнелгелер, уруглар албан черлери көвүдээн, мергежилдиг кадрлар арбыдаан, ие кижиге күрүненің дузаламчызы улгаткан, чап төлду өстүрериниг таарымчалыг байдалдар тургустунган. Ынчалза-даа бо чедишкинге доктаавас бис эки амыдырал дээш ажыл черле соксавас болгай.

Анна НАБАТОВА,
Тыва АССР-ниң алдарлыг эмчизи.

КАЯА-ДААГВАРДЕЙЖИ

ССРЭ-хе фашистиг Германия оор ёзу-биле халдаан. Ол хүнден эгелээш тыва араттарның фашистерни көөр хөөнү чок өжээн-кылыы күштүг хатшуурган дег хайныгын үнген. «Бүгү чүвени фронтуже!», «Немец-фашистерге өлүм!», «Чаннык ышкаш сүр-күчүлүг маадырлыг Кызыл Шериг дегерезин!», «Бистиң херәәвис шинныг, тиилелге бистин бодур!» деп өткүт кыйгы бүгү Тываны шыва алган. Гитлержи аг-шериги Москва чоогунга маадырлыг Кызыл Шериг чылча шапкан. Төрәән чуруттуң найысылалыдан дайзын ырадыр сывыртадыпкан. Ол хүн бүрү чылча шаптырып турган. Фронтуже белээн, аът-хөлүн, акша-хөрөнгизин үүктел чок чыын чорудуп турган тыва араттар аңаа өөрүп, улам сорук киирип турган.

Дайзын ам-даа күштүг. Ону араттар эки билип, хензиг-даа када өөжүргаваан. Дайзының иезинче киир сыыртааш, сөгар херек.

Ынчан Монгуш Амаа Чадаана хоорайга кижи эмнелгезинге сестралан турган үеэн ол. Арева кежигүнү аныяк кыс амыдырада болуп турар бүгү-ле болуушкуннарның шуптузунга идепкейлиг киржип келген.

Үениң байдалы нарын. Ол ону кончуг эки билир. Ынчангаш бодунуң үе-черге аныяк өөрү кыстар-биле кады оолченнер-биле кады шериг-ниң мергежилинге өөренип, билиин бедидип эгелээн. Ынчаар ол оолчен шериниң идепкейлиг киржикчизи апарган. Ол эмчи сестразы кижи болгаш ажылынын харысалгазын база хандыр медереп билип турган. Ынчангаш ол билиин улам хамыладап эгелээн.

Монгуш Амаа Ада-чурттуң Улуг дайынынга барыш, тыва эки турачылар-биле кады чоруурун шагда-ла бодап алган. Тывадан эки турачылар чорудар деп чугаа дынналып келирге-ле, ол чоруптарынга белеп турган. Чүге дээрге, ТАР-ның пам, чазаанче ол билдиишкинни шагда-ла бижип чоруткан. Чүге оон харыы кээрин четтикпейн маган турган. Ол часкаан эвес, оон кады билдириишкин бижээн өөрү оолдар, кыстар база бар.

Оон четтикпейн маган турган хүнү, шагы келген. Ол төрәән Тывазындан эки турачы болуп чорупкан. Ада-чурттуң ССРЭ-ни камгалажыры, ол-че халдап келген фашистерни чылча шавары аңаа эң дээди хүлээлге, чонуңуң бедик хүндүткели деп чүвени ол хандыр бодап чораан.

Тыва эки турачылар Кызыл Шеригниң эрес-дидим даймычылары-биле барыш каттышкан. Дайзынга удур өлүм азы амыдырал дээш кадыг-дөшкүн тулчуушкуннарының хүнүнде эгелээн.

Монгуш Амаа бодунуң өөрү-биле кады фронтуга кааннаар-даа аажок бергелерни эжып эткен. Оон караанга-ла үе-чергеги орус, тыва, украин, татар болгаш оон өске-даа нация өөрү амы-тынын тиилелге дээш берип турган. Фашистерниң араатанзыг үүлгедиин ол караа-биле көрүп, аңаа өжээнкылыы дыка хайныккан. Өртенген хөорай, суурларны, балыгланган бертик-бежел кижилерни ол хөөнү көрген. Ынчангаш оон өжээн-кылыы хайнын кедир.

Гвардейжи санитар Монгуш Амаа кадыг-дөшкүн тулчуушкүн шөлүнге балыгланган даймычыларга, тыва эки турачыларга дузалап, оларны тулчуушкүн шөлүнден үндүрүп ап, маадырлыг чоруктарны кылып турган.

Дайын дээрге дайын-на болгай. Снарядтар хөме дүжүп, частып турар. Октар дээрге долу чаап турганы-биле демей апаар, баш кыры, кулак кыдыы-биле сыылаар. Ынчалзадаа эрес-дидим гвардейжи кыс тулчуушкунуң мурнуку одуруунга чоруп, хой-хой дайынчыларның амы-тынын алган.

Ол өөрү-биле кады төрәән Тывазынга чедип келген. Ол чонунуң идегелин ынчаар маадырлыг күүсеткен. Оон хөрәәнде ам Ада-чурт дайынының орденниң бирги чергези болгаш өске-даа дайынчы, күш-ажылчы медальдар, ТАР-ның Күш-ажыл ордени чайнап чоруур.

Амаа Бөдүрүкүевна ам Чоон-Хемчик районуң «Искра» колхозта уруглар ясли-садында кончуг эки ажылдап турар. Маадырлыг кижи, 8 уругларның иези Амаа Бөдүрүкүевна бөгүнгү уруг-дарыгның, аныяк-өскенниң аас-кежиктиг амыдыралы, чырыткылыг келир үеэн дээш немец-фашистиг эжелекчилерге удур эрес-дидим тулчуп, оларны чылча шаап чораан.

Коммунист, гвардейжи дайынчы бөгүн тайбың иштин фронтузунда мынчаар эрестиг ажылдап, амгы салгалды, аныяк-өскенни күш-ажылга, патриоттуг чорукка кижизидип турар.

Х. ОЙДАН-ООЛ.

ЧУРУКТА: гвардейжи Амаа МОНГУШ.

Ниити күш-биле

Эрзинде «Чаа орук» колхозтуң ажыл-ишчилериниң шудургу күш-ажылының ачызында бо ажыл-агый республиканың көдәә ажыл-агый ажылдакчыларының 1974 чылда социалистиг чарыжынга тиилекчи болуп, СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, облпрофчөвүлелдиң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл тугу-биле шаңнаткан.

Бо улуг чеднишкинге колхоз бүдүрүлгезиниң янзы-бүрү адырларында эрес-шудургу херәәжен ишчилериң улуг үлүг-хуузу киргени чугаажок. Бо колхозта аныяк коммунист Б. Бичен, комсомолчу А. Шулуу ышкаш онаашкан ажылынга шудургу, хой-иниги ажылынга идепкейлиг херәәжен ишчилер хой. Ында херәәженнер чөвүлели (даргазы Т. Даргай-оол) районнуң 12 херәәженнер чөвүлелдериниң аразынга калбарган социалистиг чарышка бирги дерни ап, СЭКП райкомунуң, райкүүскомнуң вымпели-биле шаңнатканы таварылга эвес. Ам доозукчу чылда ниитиниң малын хүр кыш ажырып, чап төлду ажаан алыр дээш шудургу ажылдап турар хой-хой малчын херәәженнер-биле кады сөкмаңшик кыстар күш-ажылчы көдүрлүүшкүнүт ажылдап турар.

Амгы үеде районнуң херәәженнер чөвүлелдери тоску беш чылдың сөөлгү чылында ажыл-агыйларының планныг онаалдаларын хуусаа бетинде күүседиринче херәәжен чонунуң күжүн мобилизастап турар. Чөвүлелдер аразында Ала-чурттуң Улуг дайынынга Тиилелгениң 30 чыл ооңга төлептиг ужуражып, херәәженнериң делегей чылын күш-ажылчы, политиктиг бедик көдүрлүүшкүнүт демдеглээри-биле чарышты калбарткан. Маңаа эрткен чылдың ажылының дуржулгазын база ажыглап турар бис.

Районнуң ажыл-агыйларында, бүдүрүлгелеринде, албан организация черлеринде херәәжен ишчилер, бүгү улус-биле бир демей, СЭКП ТК-ның партияга, совет улуска Кыйгырыныга хей-аът кирип, бүдүрүлге участоктарынга социалистиг чарыштың тугун бедик көдүрүп, доозукчу чылдың планнарын болгаш хүлээлгелерин хуусаа бетинде күүседиринге төлептиг үлүүн киирер дээш бүгү күштү салырлар.

С. БАЙЫР-ООЛ.

СЭКП Эрзин райкомунуң херәәженнер ортузунга ажыл чорудар кылдызының эргелекчизи.

Аваларга тураскааткан

Хандагайты суурнуң херәәженнер чөвүлели тематиктиг солун кежээлерни, диспуттарны, концерттерни белеткеп, чонга удаа-драа көргүүп, күш-ажылдың мурнакчылары, хоочуннары-биле ужуражылгаларны эрттирип турар. Чөвүлел бо удаада районнуң Советтер бажыңының хүрелдаар залынга «Хаймралыг ынак авай» деп хой уруглардаар эрлинга «Хаймралыг ынак авай» деп хой уруглар-ны кижизидип, өстүрген иелерге тураскааткан тематиктиг кежээни организастаан.

Иелерге партия болгаш совет ажылдакчылар, херәәженнер чөвүлелдериниң активчилери, алдар-хавыалыг иелер, херәәжен ишчилериниң ниитиниң ажыл-херәәнге, иечаштарны, аныяк салгалды өстүрүп кижизидиринге оларның ачы-хавыяазынга тамаа-рыштыр энерелдиг чылыг чымчак сөстерин, чаагай күвелдерин илередип чугаалаанар.

Он уругну өстүрүп, кижизиткен «Маадыр ие» деп хавыяның эдилекчизи Б. Саттың иенің өөрүшкүзүнүң дугайында сактыышкынны дыңнакчыларга дыка сонуурганныг болган. Маадыр иенің улуг уруу ол 52-ге, а хеймери 24 харлыг.

Өөреникчилерниң хостуг төвага боттарының аваларының дугайында чамдык чогаадыгларын башкы М. Очур ножчаан. Хаймралыг ие дугайында өөреникчилерниң бижээн чогаадыглары чаптанчыг болгаш иелерни өөртүп, хүлүмзүредип турган. Ол ышкаш районнуң уруглар эмчизи Б. Даспай ие-чаштың кадымның дугайында беседаны база кылган.

В. ДОНГАК.

Март сеске холбаштыр

САННАР БОЛГАШ ФАКТЫЛАР

● Дең эрге дээш демиселге ажылчы херээженнериң делегейге эп-сеткил каттыштырылгазының хүну кылдыр март 8-тиң хүнүн социалистиг херээженнериң ийиги делегей конференциязынга 1910 чылда доктаадып тургускан. Россияга ол хүнну бир-ле дугаарында 1913 чылда Петербургка демдеглээн.

● Каттышкан Нациялар Организациязының Кол Ассамблеязының шиитпирин ёзугаар делегейиин улустарының төөгүзүнде бир-ле дугаарында 1975 чылды Херээженнериң делегей чылы кылдыр демдеглээр.

● Улуг Октябрь бистиң чуртувустуң херээженнеринге эр улус-биле дең калбак эргелери тывыскан. ССРЭ-ниң Дээди Совединге 1974 чылда 457 херээженнер соңгуткан, ол дээрге депутаттарның ниитти санының 31 хуузу-дур. Эвилелдешкен болгаш автономнуг республикаларның Дээди Советтериниң составында 3184 (36 хуу) херээженнер соңгуткан, ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтеринде 1039 муң херээженнер (бүгү депутаттарның 47 хуузу) соңгуткан. Оларның аразында ажылчын, колхозчу, эмчи, эртемден болгаш башкы херээженнер бар.

● Амгы үеде Совет Эвилелиниң улус ажыл-агыйында ажылыннарның болгаш албан-хаакчыларның аразында херээженнер 51 хуу болгаш колхозчуларның аразында херээженнер 52 хуу болуп турар.

● Бисте дээди болгаш ортумак тускай эртемниг бүгү специалистерниң 59 хуузу херээженнер. Үш инженер болгаш үш шиитккечи бүрүзүнүң бирээзи-ле — херээженнер, дээди эртемниг агрономнарның, мал эмчилериниң, зоотехниктериң 40 хуузу херээженнер. Бисте дөрт эмчи бүрүзүнүң үжү-ле херээженнер, а башкыларның 71 хуузу база херээженнер.

● Октябрьның Социалистиг Улуг революциязының соонда дээди болгаш ортумак эртемниг херээженнериң саны эр улустан мурнады көвүдээн. Ам бисте ажылдап турар дээди болгаш ортумак эртемниг херээженнериң болгаш эр улустуң хуузу бир дөмей апарган.

● Улус ажыл-агыйының болгаш культураның бүгү адырларынга чедишкиннери дээш, а ол ышкаш Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында дайынчы маадырлыг болгаш эрес-дидим болганы дээш херээженнерге 1867 муң орденнерни болгаш медальдарны, ооң иштинде 1548 муң шанналарды күш-ажылчы ачы-хавыяалары дээш тывыскан, 91 херээженнерге Совет Эвилелиниң Маадыры атты, а 4 муң ажыг херээженнерге — Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры атты тывыскан.

● Коммунистиг партия биле Совет чазак ажыл-ишчи херээженнерни, ие-херээженнерни чаагай сагыш салыышкыны-биле бүргээн. Бо беш чылда башкыларның, эмчилериниң, школа назыны четпээн уруглар албан черлериниң кижизидикчилериниң ажыл төлевирин бедиткен.

● Бүгү-ле ажылдап турар херээженнерге оларның күш-ажыл стажындан хамаарылга чокка, оларның сааттанганының болгаш божаанының талазы-биле шөлээ шалыңын Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XXIV съездизиниң Директиваларынга дүүштүр 100 хуу төлеп бээрин 1973 чылдың төнчүзүнде доктааткан; аараан уруг ажаар талазы-биле төлевирлиг хүннер санын көвүдеткен, а 1973 чылдың ноябрь 1-ден эгелээш ажылчы чоннарның эвээш шалыңныг өг-бүлелериниң ургларынга пособиелер бээрин күштүг болдуруп чоруткан.

(СЭТА).

СОВЕТ ХЕРЭЭЖЕННЕРГЕ ТУРАСКААТКАН

«В. И. Ленин ниитилелди революстуг ёзу-биле чаартырынга, социализм болгаш коммунизм тургузуушкунунга херээженнериң ролюнун дугайында» деп, Херээженнериң делегей чылынга тураскааткан делгелге В. И. Ленинниң Москвада Төп музейинде ажыттынган.

Петербургка марксисчилерниң ленинчи болүүнүң кежигүннери херээженнери, партияның II съездизин белеткээрде Владимир Ильич Ленинге дузалашкан «Искраның» агентилери, баштайгы орус революциязының идепкейлиг киржикчилери херээженнери, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының киржикчилери большевик херээженнери делгелгеге келген кижилер фото-чуруктардан көрүп ап болур.

Чуруктарда көргүскен бүгү болуушкуннар бүгү-ле чүүлдерни кижиге тодаргай билиндирип келир. Улуг Октябрьның тиилелгези-биле чергелештир эр улус-биле кады херээженнер революцияның чаалап алышкыннарының бердинген камгалакчылары болганнар. Херээженнер хамааты дайынның болгаш Ада-чурттуң Улуг дайынының фронтуларынга, бистиң чуртувуста социализм болгаш коммунизм тургузуушкунунга идепкейлиг киржип келген. Баштайгы беш чылдар планларының чаартыкчы херээженнери — Мария болгаш Дуся Виноградовалар-биле, Паша Ангелина-биле, Татьяна Федорова-биле, Амурда-Комсомольскинин болгаш Магнитканың тудугжу херээженнери-биле кожа тоску беш чылдың чаартыкчы херээженнерин, коммунистиг күш-ажылдың шалыпчыларын, машина тудуушкун бүдүрүлгелериниң ажылчыннары, Каманың автозаводунун, Байкал-Амур магистралының тудугжулары херээженнерни фоточуруктардан көөр бис. Бистиң чуртувустуң улус ажыл-агыйының чүүл-бүрү адырларының хөгжүлдезинде киржип турар кандыг херээженнерни ында чок дээр, кижи магадап ханмас.

Тайбың дээш демиселге херээженнериң идепкейлиг киржилгезин бо делгелгеде калбаа-биле көрүнчүктелдирип, Совет херээженнер комитединин, Делегейниң херээженнериниң демократтыг федерациязының ажыл-чорудулгазын, Бүгү-делегейниң херээженнер конгрезиниң материалдарын келген кижилерге кайгамчык солун болгаш чедиңгир кылдыр мында делген көргүскен.

(СЭТА).

ОЛАР БЕЖЕН АЛДЫ МУҢ

Күш-ажылчы алдарының чуртта Паша Ангелина аттыг шанналын чаалап алган эң арга-мергежилдиг механизатор херээженнеринге үш-ле хонук мурнунда база бир документини Москвага тывыскан. Социалистиг чарыштың типлекчилери херээженнерниң П. Н. Ангелина аттыг Бүгү-эвилел клубунуң хүндүлүг кежигүннери апарган, ол клубту «Крестьянка» журналдың чанынга ажытканындан бээр ам чеди чыл болган.

Социалистиг Күш-ажылдың ийи дакпыр Маадыры Г. Е. Буркацкая баштаан ол клубтуң кежигүннери боттарының хуралдарынга министерстволарның болгаш төп эргелелдериниң харыысалгалыг ажылдакчыларын чалап келдиргеш, боттарының ажыл дуржулгазын солчуп, көдээ ажыл-агый техниказын чогаадып, белеткен үндүрүп турар конструкторларга, министерстволарның болгаш төп эргелелдериниң удуртукчуларынга күзээшкиннерин ижин-кара чок чугаалап берип турарлар.

Часкы тарылга үезинде шиитпирлээр апаар сорулгаларының дугайын чаа болган ол хуралынга чугаалашкаш, клубтуң кежигүннери чурттуң 56 муң механизатор херээженнериниң мурнундан «Сельхозтехниканың», ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозунуң ажылдакчыларынга — эдикчи-тазыштырыкчы мастерлер четкизин күштелдиреринге, а Көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер ажылчыннарының база албан-хаакчыларының профэвилел ТК-зынга —механизатор херээженнериниң ажы-төлү ажыл-агый бүрүзүнге ургулар садтары болгаш яслилери-биле хандыртынган турар дугайында сагыш салырын сүмелээн.

(СЭТА).

ТАШКЕНТИДЕ ДЕЛГЕЛГЕ

Херээженнериң делегей чылынга тураскаал кылдыр В. И. Ленинниң Төп Музейиниң Ташкент салбырында делгелге ажыттынган. Ленинчи партияның национал политиказын боттандырып, социалистиг экономиканы болгаш культураны хөгжүдүп турарының ачызында үзбек херээженнериниң салым-чолунга болган, кижи магадап ханмас чаартылгаларының дугайын ол делгиирде чүүлдер төөгүп чугаалап турар.

Тоску беш чылда Үзбекистанның херээженнериниң күш-ажылчы чедишкиннерин ол делгиирде тырыткыландыр көргүскен.

(СЭТА).

Ангола хамаарышпас догуннаарының оруунда. Анголада шилчилге чазаа тургустунган. Беш үс чыл дургузунда турган колониалдыг тергииделди соксаткан, чурттуң төөгүзүнге чугула болуушкун ол болган. Бо чылдың ноябрь 11-де Анголаның бот-тускайлаң догуннаар эргезин аңаа тыпсыр. Ынчан тургузукчу хуралдың соңгулдазы болур. Ук хурал чурттуң конституциязын төлевилээр.

Колония ёзу-чурумун тайбың болгаш чедишкиннинг дүжүрерин иштики, даштыкы реакцияның күштери шаптыктаксааш, бот-догуннаар эргени бүрүн чедип алырынга шаптык тавэрыштырарын орандажып турар.

ЧУРУКТА: Луанданың кудумчуларынга солдаттар бо-ла көстүр; чурттуң даштыкыга садар кол культуразы—кофени Луанданың далай өртээлинде чүдүрүп турары, Кофе бүдүреринге Ангола делегейниң 5-ки болгаш Африканың ийиги черин эзлеп турар; хсорай чурттуг херээжен кижи.

Камерэ Пресс—СЭТА-ның фотозу.

ДЕЛЕГЕЙ БО ХҮННЕРДЕ

Оларның чоргааралы

ПРАГА. («Правданың» корр). Чехословакияның улус ажыл-агыйында ажылдап турар ажылчын, албан-хаакчыларның ниити санының 46,7 хуузу херээженнер.

Ам ортумак эртемниг ажылышчилериниң аразында херээженнериниң үлүг-хууву эр кижилерден хөй. Профтехшколаларның 30, ортумак школаларның 63, техникумнарның 56 болгаш дээди оорединге черлериниң 40 хуу доозукчулары — херээженнер.

Школа назыны четпээн болгаш школадан дашкаар уруглар албан черлериниң четкизин калбартканы, уруглар санынга болгаш уруг төрүттүгенинге онаштыр шалың немелдерин улгаттырганы, сааттыг болгаш божуур херээженнериниң шөлээ хуусаазын узатканы оларның күш-ажылчы идепкейин бедидеринге улуг ужур-дузалыг болган.

Чехословак херээженнер ниитилел амыдыралынга бедик идепкейлиг. Улус эрге-чагыргазының органнарында депутаттарның дөрттүн бир кезии, профэвилел активиниң 40 хуузу херээженнер. Муң-муң херээженнер удуртукчу ажылыш кылып турар.

В. ГИНЮК.

Кым кажан-даа утпас

КОЛОМБО. (СЭТА). Шри Ланканың Компартиязының Төп Комитединиң аңаа болган пленуму гитлержи фашизмни ашкан Тиилелгениң 30 чыл оюн калбаа-биле демдеглээр деп шиитпирни хүлээп алган.

Совет Эвилелиниң ол Тиилелгези кижи төрелгетениң төөгүзүнге чаа үе-чаданы ажыткан, чер бөмбүрзээнин кырында күштерниң деңзигүүр байдалын социализмниң, национал хосталганың болгаш тайбыңның талазынче бүрүүбиле, шуут угландырган, бүгү делегейниң революстуг чаартылгаларынга күчүлүг идиги кылган деп, ТК-ның медеглелинде демдеглээн.

Ада-чурттуң Улуг дайынының үезинде совет улустуң маадырлыг чоруун болгаш когаралдарын кым-даа кажан-даа утпас деп оон ыңай медеглелде демдеглээн.

Фашизмни ашкан Тиилелгениң 30 чылын байырлаарын массаларны, эң ылаңгыя аныяк салгакчыларны кижизидериниге ажыглаарын Шри Ланканың Компартия ТК-зы партиянның кудуку организацияларынга сүмелеп турар.

Шри Ланканың Компартиязының ТК-зының шиитпирин ёзугаар республикага майның 3-тен 12-ге чедир фашизмни ашкан Тиилелгениң неделязын эрттирер.

Афган-совет найырал кежээзи

КАБУЛ. (СЭТА). ССРЭ-биле Афганистанның аразынга культура талазы-биле кады ажылдажылга дугайында дугуржулгага ат салганының 15 чыл болганынга хоолаштыр аңаа афган-совет найырал кежээзи болган.

ССРЭ-биле найыралдың болгаш культурлуг харылзааның афган ниитилелиниң президентизи, республиканың чырыдыышкын министри А. Каюм Совет Эвилели биле Афганистанның аразында найыралдыг харылзааларының база бир чайынначак херечизи боон турар. Бисте совет специалистериниң кайы хире долу күш-биле ажылдап турарын Афганистанның улузу көрүп турар. Оларның дузазы-биле республиканың экономиказын көдуреринге идиглиг хөй санныг тудуглар бистиң хожа-хелбээ ийи чурттарывыстың найыралдыг харылзааларының база бир чайынначак херечизи боон турар. Бисте совет специалистериниң кайы хире долу күш-биле ажылдап турарын Афганистанның улузу көрүп турар. Оларның дузазы-биле республиканың экономиказын көдуреринге идиглиг хөй санныг тудуглар кылдынган. Афганистанның аныяктары Совет Эвилелинге өөренир аргалыг боон турарлар.

Чалбыштыг найыралдың болгаш бүгү талалыг кады ажылдажылганың ындыг харылзаалары моон соңгаар-даа улам чедишкиниг калбарып, быжыгар дээрзинге идегелин А. Каюм түңнелинде илереткен.

АМЕРИК КОММУНИСТЕРНИҢ КЫЙГЫРЫЫ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). АКШ-тың Коммунистиг партиязының Нью-Йорк штатта организациязы ажыл чок кижилер санының көвүдеп турарынга удур, бүгү ажыл-ишчилериниң кешсөөк ылгалыындан, национал-ыындан, политиктиг болгаш шажын талазы-биле бүзүрелдериниңдан хамаарылга чокка оларның чаңгыс эртиг болуру эргежок чугула деп, коммунистер демдеглээн.

Эвээш болгаш ортумак орулгалыг кижилерден үндүрүг тыртарын соксадырын, байларга болгаш корпорацияларга онаар үндүрүгүү харын улгаттырарын чедип алыр ужурлуг бис деп, медеглелде чугаалаан.

«Социалистиг чурттар-биле садыглажырын калбартыры ажыл чоктарның санын эвээжедиринге улуг ужур-дузалыг. Чөптүг болгаш дең эргелиг болур чурум барымдаалап олар-биле садыглажыр ужурлуг»—деп, коммунистер айыткан.

Ол демиселге чедишкиниг болур төлээде, ажылдан кижилер үндүреринге болгаш бүдүрүлге черлерин хаарынга удур, бүгү ажыл-ишчилериниң кешсөөк ылгалыындан, национал-ыындан, политиктиг болгаш шажын талазы-биле бүзүрелдериниңдан хамаарылга чокка оларның чаңгыс эртиг болуру эргежок чугула деп, коммунистер демдеглээн.

Эвээш болгаш ортумак орулгалыг кижилерден үндүрүг тыртарын соксадырын, байларга болгаш корпорацияларга онаар үндүрүгүү харын улгаттырарын чедип алыр ужурлуг бис деп, медеглелде чугаалаан.

«Социалистиг чурттар-биле садыглажырын калбартыры ажыл чоктарның санын эвээжедиринге улуг ужур-дузалыг. Чөптүг болгаш дең эргелиг болур чурум барымдаалап олар-биле садыглажыр ужурлуг»—деп, коммунистер айыткан.

Р. Арисмендинин интервьюзу

БЕРЛИН. (СЭТА). Немец фашизмни ашкан Тиилелгениң 30 чыл ою депшилгелиг бүгү кижи төрелгетениң улуг байырлалы болур деп, Уругвайның Компартия ТК-зының Бирги секретары Родней Арисменди «Нойес Дойчланд» солунга интервью берип тура медеглээн. Ада-чурттуң Улуг дайынынга Совет Эвилелиниң тиилелгези Октябрьның социалистиг Улуг революциязының соонда делегей төөгүзүнге эң улуг болуушкун болган деп, ол демдеглээн.

Ол тиилелгениң түңнелинде Германияга фашизмни чылча шапканы бистиң бүгү үеваске политиктиг улуг ужур-дузалыг деп, интервьюда демдеглээн. Марксизм-ленинизмниң идеялары бөгүн улам улуг салдарлыг апарган. Коммунистиг болгаш ажылчын партиялар миллионмиллион кижилериниң партиялары болу бергеи.

Бистиң партиявыс чуртта латифундистериниң, улуг хөренгитеннериниң эрге-ажыктарын камгалап турар амгы ёзу-чурумга удур, Уругвайга демократтыг эрге-шөлээни катап тургузары дээш бүгү депшилгелиг күштер-биле кады демисежип турар деп, Р. Арисменди чугаалаан.

Латин Американың ооя өске чурттарының байдалын тайылбырлааш, УКП ТК-ның Бирги секретары ук диптe Кубада, Перуда чаартылгаларның, Мексиканың хамааржылга чок даштыкы политиказының, бодунуң бойдус байлактарын болу башкарар эрге дээш Венесуэланың демиселиниң улам улгадып турар рольдуң демдеглээн. Реакцияның болгаш империализмниң күштери Чилиге база өске-даа чамдык чурттарга түр чедишкиниг болзадаа, Латин Америкада революстуг хөгжүлде түлүктеп турар деп, ол демдеглээн.

Делегейниң эп-сеткил каттыштырылгазы латин-америк чурттарда кемниг херек үүлгедиглерин соксадып, Чилиниң Компартиязының Чиңгине секретары Луис Корваланны, УКП ТК-ның Күүском кежигүнү Хайме Перести болгаш өске-даа патриоттарны кара-бажың киданнарындан хостап ап шыдаар деп, Р. Арисменди бүзүрелдиин илергелээн.

Бөгүн Латин Америкада байдал бүгү депшилгелиг күштерни, бүгү демократтарны, фашизмге удур демиселчилерни улам сырый каттыштырарын негеп турар деп, УКП ТК-ның Бирги секретары түңнелинде чугаалаан.

Дүвүренчиг келир үе

РИМ. (СЭТА-ның корр.). Чурттуң парламентизиниң депутаттар палатазынга 1975 чылдың бюджединиң дугайында ниити санал-онал солчуушкуну доозугган. Бо талазы-биле санал-онал солчуушкунуның үезинде итали экономиканың кризизинин үргүлүүлеп турарынга дувүрээзинин илереткен состер база катап дыңналып тургулаан. Бюджет болгаш экономика программазының министри Дж. Андреотти депутаттар мурнунга сос ап, үүе чугаалааш, эрткен чылын Италияга эгелээн бүдүрүүшкүннүң кудулаашкыны чоокку кели үеде-даа үргүлчүлээр апаары бадыткаан. Министр ниитилел чарыгдалдарын ам-даа эвээжиринин болгаш бүдүрүүкүн деңнелиниң кудулаашының соксадырынче углаан өске-даа хемчеглерни алының эргежок чугулазын алкан.

Италияның Коммунистиг партиязындан депутат В. Р. чи итали коммунистериниң геллдезин тайылбырлаан. Ол дүрүүшкүн деңнелиниң кулаарына болгаш ажыл кижилериниң санының көвүдүринге удур шиитпирлиг хемчеглерни алырының чугулазын медеглээн.

УЛУГ МААДЫР ЧОРУК

БЕРН. (СЭТА). Европаның күрүнелери, оларның аразында Швейцария-даа, амы-тының артынга каггаш, гитлержи фашизм-биле сегиржип алышкынга совет улустуң чедип алган улуг тиилелгезиниң ачызында боттарының хамаарышпас чоруун камгалап алган деп, Швейцарияның Күш-ажыл партиязының ТК секретары Я. Лехляйтер Цюрихтің хөй-ниитизиниң хуралынга медеглеп чугаалаан.

Фашизмни ашкан тиилелгениң 30 чыл оюнга тураскааткан ол хурал «Чон бажыныңныңның

АВАЛАРГА, УГБАЛАРГА, ДУҢМАЛАРГА АЛДАР-ХҮНДҮ!

Эрзиннің сураглыг кижилерниң бирээзи чораан, 1930 чылда Тере-Хөлге үймээнки базарында идеекейлиг киришкен, кызыл партизан Кыргыс Тонмиттиң уруу, Ада-чурттуң Улуг дайынының киржикчизи, коммунист Галина Доваадор дайынчы болгаш күш-ажылчы ажыл-херектери-биле алдарлыг. Ол капитан Кечил-оолга улуттан тыва эскадронуң эки турачыларының аразында санитар албанын эрттирип чораан тыва кыстарның бирээзи. Дайынның кадыг-дошкун чылдарында эрес-маадырлыг чоруу дээш Совет чазак Ада-чурттуң дайынының орденинин ийиги чергезин, хөй санныг медальдар-биле шаңнаан.

Дайын соонда Галина Тонмитовна партия, совет органнарына хөй чылдарда үре-түңнелдиг ажылдаан. Ам бо хүннерде ол республиканың Амыдырал хандырылга министерствозунуң улуг инженериинде ажылдап, аныяктарны дайынчы, револючу болгаш күш-ажылчы чаңчылдарга төлептиг кылдыр кижизидериниг хууда үлүүн киирип турар.

Ол комсомолчулар, школачылар, дайынчылар-биле бо-ла ужуражып, тыва эки турачыларының дайынчы оруктарының, тайбың күш-ажылга киржилгезиниң дугайын чугаалап берип чоруур.

ЧУРУКТА: тыва эки турачы Г. Т. Доваадор Н шериг кезээниң дайынчылары-биле ужуражылга соонда дайынчы алдарның өрээлин көрүп тур.

А. ЧАРАШ-ООЛДУҢ фотозу.

Д. БАРЫКААННЫҢ БИР ШҮЛҮҮ

Бир сумудан бир сумуже чедер туржук, бир аалдан бир аалче дүрген аргыжары берге турганын ажып шыдаан күш—«Шын» солун болгай. Ооң арыннарынга нам, чазактың чугула-чугула доктаалдарын үндүрүп турганындан аңгыда, тыва чечен чогаалдың чонга бараалгаткан баштайгы соңу парлаттынын турганы — бистиң чаа культуравыстың шапкын хөгжүп сайзыраарынга революцияның чедиргени буяны ол болур. Барымдаазы чүл?

Тыванның төрээн бижии чогааттынар мурнунда каш-каш чылдарның дургузунда тыванның албан бижии моол бижик турган болгай, ол хиреде чаңгыс-даа хөрам чогаал чогаадыпкан кижи чок болган. Чогаал бижипки деп салымныг кижилер чоннуң иштинге турганы билдингир, ынчалза-даа оларның чогаадыкчы салымын феодалдыг дарлал бижик билбес чоруктун какпазынга так какпалап алгаш турган. Чечен-мерген кижилер боттарының бодал-сагыжын колдуунда-ла сарынналдыр ырлагылап чоргулаан. Феодалдыг дарлалдың үеинде чогаал бижипки деп чоннуң оглу, кызы бижик билбес чораанындан чаңгыс тоожу-даа, чаңгыс шүлүүлелдаа бижиттинмейн барган-дыр.

Араттың хувискаалы тиилээн соонда, күрүненің албан хөрээн моол бижик кырынга чорудуп, бистиң парлалганың дун оглу — «Шын» солун үнүп эгелээн. Ол үениң иштинде моол дыл кырынга чогаалдар бижиттинген бе? Дораа-ла бижиттинип эгелээн. Бир чижекти номчукчуларга бараалгадып болур мен. 1929 чылдың март айның 30-да үнген «Тыванның шыны» солунга Донгак Барыкаанның «Марттың сези» деп револючу шүлүү парлаттынган. Чоннуң чазаа догуланаш, хөрээжен чонга дең эргени берген соонда, бастың бир хувискаалчы угбавыс моол бижикке доп-дораан өөрени шаап алгаш, бодунуң шүлүк бижир салым-чаяанын илереткени — тыва чечен чогаалдың тыптын келген үезинин бир онзагай чижээ болур-дур.

Донгак Барыкаан тыва болгаш моол байларга хөлечиктеп, бадын бараан угбай болгай, ынчангаш бодунуң шүлүүнге хостут эргени чедип алганын бир улуг тиилелге кылдыр бижип турар. Чаңгыс строфадан көрүп көрээл.

Эрги шагның эдилелинге
Элегдеп чораан хөрээженнер
Эрчимниг хувискаал чырыыбиле
Эрге-шөлээвис тыптывыс,
Эрге-шөлээвис моңгередир
Эгиир шагда чыргап
чурттаал.

«Шын» солун бодунуң арнынга хөрээжен кижиниң шүлүүн парлаан чорук — феодалдарга күштүг согуушкун болган дээрзин бо одуруглар көргүзүп турар. Хостут эрге болда болза, салым-чаяан бар болза, кандыг-даа кижи бодунуң парлалгазынга киржип болурун «Шын» солун бодунуң номчукчуларынга көзүлдүр-ле бараалгады берген.

Донгак Барыкаан «Марттың сезинде» хөрээжен кижиниң чоон чажын, кара характарын, хөөн сынын мактаваан бооп турар. «Марттың сезинин» онзагай үүлү — хөрээжен кижиниң иштики бодалы, ооң политиктиг эргени чедип алганы бооп турар.

Тыва хөрээженнерге хостут эргени тыпсып берген маадыр —Октябрь, ол магалыг чурттаганы Чөөн чүктүң хөрээженнеринге таныштырары чугула деп Донгак Барыкаан ырлап үнүп келген.

Октябрьның ачызында,
Октябрьның күжү-биле
Бүрүн эрге тыпканывыс
Бүзүрелдиг хөгжүдээн,
Чөөн чүктүң хөрээженнерге
Чөвүн угаап таныштыраал.

Чогаалчы кижи болуру дээрге чыллың-на бир-ле ном бижиринде эвес. Шынарлыг чогаал бижип каан кижи болза, чоннуң мурнунга чогаалчы болур эргелиг. «Марттың сезинин» идейлиг утказын болгаш созүүнүн чеченин хандыр черзилеп көөрге, өзүлүг-ла шүлүк ынчангаш Донгак Хуралбаевна Барыкаан бистиң хөрээжен чоннуң аразында бир дугаар шүлүк бижээн кижи бооп турар.

«Шын» солунунуң моол болгаш тыва дылларда таварылга бооп артып калган дугаарларын номчуп көөрге, бурун шаанныг ырларын сактып бижиилээн болгаш шүлүк чогааткан кижилериниг чогаалдарын кончуг делгерентей парлап турган бооп-дур.

Бистиң чогаалчыларывыстың хөй кезии «Шынның» арнындан чоннуң аразынга таран, ады-сывы алдаржаан. Оны копгарып бижиири—бүдүн төөгү. Мен чүгле чоннуң аразынга «Шынның» таратканы Донгак Барыкаанның чаңгыс шүлүүнүң дугайын бижидим.

Монгуш КЕНИН-ЛОПСАН,
чогаалчы.

ЧАА МЕРГЕЖИЛ КИЖИЛЕРИ

Амгы үеиниң сайзыраңгай дериг-херекселдери-биле дерилгинген аныяк бүдүрүлге — «Тыва кобальт» комбинаттың хөрээжен ажыл-ишчилери нарын аппараттар, машина-техникага ажылдап, доозукчу чылга боттарының күш-ажылчы, чогаадыкчы үлүг-хуузун киирип турарлар.

Бо бүдүрүлгениң таваан салын, баштайгы тудугларын кылчып эгелээннериниң аразынга эрес-шудургу кыстар, хөрээженнер эвээш эвес турган болгаш оларның чамдыызы ам комбинаттың кадр ажылчылары болуп, бедик мергежилди чедип алган. Оларга Көк-кыс Баянны, Ульяна Кузнецованы болгаш оске-даа төлептиг ажыл-ишчилерни чоргаарал-биле хамаарыштырып болур. Көк-кыс Баян хөй уругларны өстүрүп, кижизиткен. Ам-даа тудугларда биеэги хевээр, аныяктарга үлегер-чижээн көргүзүп, бай арга-дуржулгазын дамчыдып турар. Хөй чылдарда күш-ажылчы үре-түңнелдиг чеднишкини дээш Көк Эндикеевна «Күш-ажылчы шылгарал дээш» деп медаль-биле шаңнаткан.

Хову-Аксының казар байлаан шинчилээр ажылдарга, улуг тудугларга хөрээженнер база улуг үлүүн киирип турганнар. Кара-Хаяның шораан бедиктеринче хөрээжен чоланчы Ульяна Кузнецова эр кижилерде-даа баштай үне халды берген. Олар ынчан ону кончуг дидим уруг деп турган. Ам ол эрес-дидим кежээ утбай 30 чыл дургузунда чоланчылаан, чаагай дыштанылгаже үнүп, пенсиялай берген.

Тыванның улуг бүдүрүлгелериниң баштайгыларының бирээзи бо комбинаттың партия организациязында мурнакчы-хөрээжен коммунистер эвээш эвес. Оларның бирээзи, 1938 чылдан бээр партия кежигүнү Долгармаа Каклаа комбинаттың бүдүрүлге коллективтеринге төлептиг ажылдап келген. Бо алдар-хүндүлүг, хоочун ишчи коммунистиң уруглары авазының соон салган, ооң ажылдап турган черлеринде ажылдай бергеннер. Коллективте онаашкан ажылынга бедик мергежилдиг, боттарының кызымаккай күш-ажылы-биле алдар-хүндуткелди чаалап алган аныяк салгал бөлүк хөй. Ылаңгыя «Күндүлелдиг Демдээ» орденниг эдилекчизи, шеверлекчи Анай Сөян, «1974 чылдың социалистиг чарыжының тиилекчизи» деп хорек демдээ-биле шаңнаткан Мария Саражакова ынчаш аныяк кыстарның саны үүн бүрүде өзүп турар.

Бүдүрүлгениң бүгү участокларында ажылдап турар хөй-хөй хөрээженнер боттарының кызымаккай, чүткүлдүг соруу-биле аппаратчиктиң, механиктиң, слесарының, технологтуң мергежилдерин чедип алганнар. Чижээ, Вера Сергеевна Түменхөө баштайгы тыва металлург хөрээженнериниң бирээзи болуп, гидрометаллургия цехинге каш чыл дургузунда ажылдаан, амгы үеде инженериниң тускай эртемин чедип алыры-биле Красноярскиниң политехниктиг институдунуң Кызылда филиалында өөренип киргеи. Ол ышкаш Тыва АССР-ниң алдарлыг экономизи, кол бухгалтер Н. В. Мушкая, Хову-Аксы суур күүскомунуң даргазы Д. В. Малютина, эмчи Э. Л. Москалева, тыва дыл башкызы Д. А. Кимова олар чүгле онаашкан ажылынга эвес, кызымаккай идепкейлиг хөй-нинти ажылхөрээ-биле чоннуң чоргааралын чаалап алганнар.

Комбинаттың ажылчыннары, инженер-техниктиг ажылдакчылары 1974 чылдың планныг онаалдаларын, хүлээлгезин бүрүн күүседип, тоску беш чылдың доозукчу чылынын онаалдазын күүседир дээш чаа күш-ажылчы көдүрүүшкүнүг ажылдап турар. Маңаа ласкежиниң, найыралдың буянныг чаяакчылары — хөрээженнериң үлүү улам-на улгадыр.

Чечек СОДУНАМ.

КАРАК ЧАЖЫ

Маадырларның өлүм чогун көглеп турар
Мамаевтиң базырының чоогунда,
Карак шилдиг, буурул баштыг, бедүүн не
Ханы бодал бодавышаан чоргаар туру.

Кырган не сыгыларлыг чаагын куду
Кылаңнашкан карак чажы бадып турда,
Хыпкан, моңге өшпес оттуң чалбыраажы
Кым-даа, чүү-даа уттунмааның көглеп чытты.

Үрегдекчи өлүмнүг чаа тоңгенден бээр
Үжен чылдар улай сүржүп эрткен-даа бол,
Кыс шаа турда тулчун чораан солдат ава
Кыраанынга хомудаксан улуг тыныы.

Черле ыыдыг, кырывайн баар амытан чок
Чемпионнар, маадырлар-даа чөнүп болур,
Чаңгыс чүгле аваларның карак чажы
Чайгы чаъс дег, арыг, кылаң кырывас-тыр.

Виктор САҢАН-ООЛ.

САКМАНЧЫ КЫС

Часкы салгын додуктурган — арыы хүрец
Сакманчы кыс чанынга кээп хөөрештим.
Чаптанчыг чаш хураганнар дешкилешти.
Чарашсынып, сергектерни магададым.

Ажаап турар хураганым ийи чүс — деп,
Амдыы уруг айтырыымга харыылады.
Хөвээ-Сарыг ийистепкен олчам бо дээш,
Хоглуг караан менче баскаш, хүлүмзүрду-.

Магадаан мен — чүге дизе ажыл-ишчи,
Хондур-даа бол уйгу-дыжын бодавас-тыр.
Мактаксаан мен — чүге дизе соруу күштүг
Комсомолчу адын сыкпас эрес кыс-тыр.

Чиңмит ӨӨЛЕТ.

ЧЫННЫП ЧОР МЕН

Алдын хүнүм хөрел чырыын төкпээн болза,
Айдың черге амыдырал кайын турар.
Ава күжүр чаваттынмаан турган болза,
Акы-дуңма, төрел чонум кайын иззрил.

Аныяк чаш назынымның хөглүг өйүн
Анай дозуп, чээргеннеп өскен кыс мен.
Авайымның эргеледир чымчак сөзүн
Амдыгаа дээр хөйлап алган, чыннып чор мен.

Зоя НАМЗЫРАЙ.

ЭРГИМ УЯМ

Чурумалдыг Тывавыста
Чуурга дег аккыр өөнде
Маадыр иа—малчын ава
Маңнай долган чурттап орар.

Өстүрүп каан ажы-төлү
Өөредилге, билиг четкен
Калбак делгем чуртувустуң
Кадрлары болуп тараан.

Чайын нөөрге амдыы өгде
Чаштар долган, хөглээн турар.
Чайлаг черде тургустунган
Садик дег сагындырар.

Улуг, биче уруг-дарыы
Удаа, дараа эргип келир
Авам аалы бирде-бирде
Аалчылар бажыңы дег.

Өөрүшкүнүң өткүт ырын
Өпей ырдан авам шаңнаан,
Өскен өргээм— авамның өө
Өртемчейде эргим уям.

Санчы КЫЗЫЛ-ООЛ.

ТЫВА КЫС СЕН

Сарыг-Ашак Каразы дег
Салым багын корбес кылдыр
Чаа шагны холуп-биле
Чаалап алган тыва кыс сен.

Ожук-паштан оске чүве
Дүжеп чорбаан төөгүлүг сен.
Официант, эмчи, дарга...
Дүжүлгең хөй апарган сен.

Хөөнү чанган хөгжүм ышкаш,
Хөлзеп, дүүреп чорбас кыс сен.
Хөй-хөй аймак эштиг-өөрүг
Хөрээң хостуг, чоргаар кыс сен.

Ада Ленин номнап берген
Амыдырал төлү кыс сен.
Аас-кежик далайынга
Аңгыр болган тыва кыс сен.

Чооду КАРА-КҮСКЕ.

Бөгүн „Тувинская правда"да

Совет хөрээженнерге. Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң байыр чедириишкини.

«1975: беш чылдың доозукчу чылы». Бөлүк медээлер.

«Мээң эки турачы эш-өөрүм». Ада-чурттуң Улуг дайынының хоочуну Ч. Долаанның сактыышкыны.

«Биске бүзүрелди көргүскен». Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң кежигүнү, даараныга фабриказының даараныкчызы А. Содунамның корреспонденциязы.

«Ынчаардагы ооларның өрнүнге ажылдап турган бис». Республика типографиязының өрүкчүзү Е. Петракованың үүлү.

«Уттундурбас ужуражыышкынар». Кызылдың № 7 школазының башкызы Н. Катунцеваның сактыышкыны.

Байырлал хүннеринде

МАРТ 8—9-ТА

«Хүреш» стадионга— хоорайның бирги черге дээш мячилиг хоккейге маргылдаа. Эгелээри эртенгиниң 10 шакта. **Хаак базаларынга** массалыг чугулаашкын. Эгелээри 10 шакта. **Республиканың хөгжүм-шин театрынга** Н. Островскийниң **«Бесприданница»** деп шизи 17 шакта эгелээр. Аныяктар кежээлери. Эгелээри 20 шакта. **«Энергетик» Культура бажыңынга** аныяктарның дыштанылга кежээлери. Эгелээри 20 шакта. **Хоорайның Н. Гастелло аттыг парынга** теннис, бильярд залдары болгаш хаак базазы 10 шактан эгелей ажылдаар. **«Геолог» Культура бажыңынга** март 8-те бот-тывынгыр ураи үүл киржикчилериниң концерти 20 шакта эгелээр. Март 9-та аныяктарның дыштанылга кежээзи. Эгелээри 20 шакта.

Төрээн Тывавыстың девискээри арга-арыг-биле дына байлаан. Хады, шиви, шарлан, хадыңныг делгем аяңнарга, кыжын, чайын агаарлап, дыштанырга-даа магалыг-ла...

А. ГОЛЬНЕВТИҢ «Каа-Хем унунда хадыларлыг делгемде» деп фотоэтюду.

Телевидение

МАРТ 8-ТЕ

МОСКВАДАН

9.00—Дамчыдылгалар программазы.
9.05—**«Шүлүкчүлер—хөрээженнерге».** Дамчыдылгага шүлүкчүлер С. Щипачев, Р. Рождественский, К. Кулиев, Д. Кугультинов, А. Иванов олар киржир.
9.35—**«Эртенги почта».** Музыкалыг программа.
10.05—**«Эки бараанарны хөйүү».**
10.35—Фигурлуг чуңгулаашкынга делегей чемпионады. Эр улус. Хостут программа. Колорадо-Спрингстен (АКШ) дамчыдылга. Өңнүг.
11.35—**«Сенде хүн бар бе?»** Мультфильм. Өңнүг.
11.50—Медээлер.
12.00—**«АБВГД-ээр».** Өңнүг.
12.30—**«Ада-иелер, силерге!»**
13.00—**«Ол алдептиг Андерсен».** Телешин. Ленинградтан дамчыдылга.
14.00—**«Кадыкшыл»** программаның почтазы.
14.30—**«Амытаннар аразында».** Өңнүг.
15.35—**«Совет Эвилели даштыкы аалчыларның көргени-биле».**
15.50—16.00—Чапсар.
16.00—**«Ак-көк огчугаш».** Бүгү-делегейниң хөрээженнер хүнү Март 8-ке турескаатканы байырлыг үндүрүлге. Өңнүг.
18.30—**«13 сандай».** Хензиг көргүзүүлер телетеатры. Өңнүг.
19.35—**«Москвачы».** Телеклуб. Өңнүг.
20.50—**«Уттундурбас кинолентелер». «Чазак кежигүнү».** Уран-чечен фильм.
22.50—23.00—Чапсар.
23.00—23.30—**«Ye».** Информастыг программа.

МАРТ 9-ТА

МОСКВАДАН

9.00—Дамчыдылгалар программазы.
9.05—**«Чиполлино».** Мультфильм. Өңнүг.
9.40—**«Эргим хөрээженнер, силерге!»** Концерт. Өңнүг.
10.20—Фигурлуг чуңгулаашкынга делегей чемпионады.
11.50—Медээлер.
12.00—**«Совет Эвилелинге бараан бооп тур мен!».**
13.00—Хаалгыг черге чиик атлетикага Европа чемпионады. Польшадан дамчыдылга. Өңнүг.
13.20—**«Тывызыктар, тыпканы».** Өңнүг.
13.35—**«Музыкалыг киоск».** Өңнүг.
14.05—**Политиктиг тайылбырлакчы Ю. А. Жуков телекөрүкчүлериниң айтырыларынга харыылаар.**
14.50—**«Кино аян-чоруктарының клуву».** Өңнүг.
15.50—16.00— Чапсар.
16.00—**«Чүгле Урал».** Документалдыг фильм. Өңнүг.
16.10—**«Кижилер болгаш дүрзү-кевирлер»** деп уран-чечен телефильминиң баштайгы көргүзүү. 3-кү фильм.
17.30—**«Ye».** Информастыг программа.
18.00—**«Останкинода концерт студиязы чалап тур».** Эстрада концерти. Өңнүг.
19.40—**«Кодээге шак».**
20.40—**«Тиилелгениң 30 чылынга». «Мээң бачым-чымыштыг ласкежим».** Документалдыг телефильм.
21.35—**«Дайын чылдарынга турескаадып». «Актриса».** Уран-чечен фильм.
22.50—23.00—Чапсар.
23.00—23.30—**«Ye».** Информастыг программа.

МАРТ 10-ДА

МОСКВАДАН

9.00—**«Дамчыдылгалар программазы.**
9.05—Документалдыг телефильмнер программазы: **«Экзамен».**
9.25—Концерт.
9.40—Э. Багрицкий — **«Пионер уругунуң өлгени».**
10.10—**«Москвачы».** Телекауб. Өңнүг.
11.25—Мультфильмнер программазы: **«Дилги биле койгун». «Чаа өңнүктер». «Алды бичин пингвиннер».** Өңнүг.
11.50—Медээлер.
12.00—**«Одаг».**
12.30—**«Эртемденге сөс».** Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры академик Л. Ф. Верещагиниң чугаазы.
12.45—**«Бистиң садывыс».** Өңнүг.
13.15—**«Римский-Корсаков».** Уран-чечен фильм. Өңнүг.
15.05—**«Беш чылды—хуусаа бетинде!»** Дамчыдылгага СЭКП Красноярск крайкомунуң бирги секретары П. С. Федирко киржир.

КЫЗЫЛДАН

15.50—Киножурнал.

МОСКВАДАН

16.00—Фигурлуг чуңгулаашкынга делегей чемпионады. Танцылар. Хостут программа. Колорадо—Спрингстен (АКШ) дамчыдылга. Өңнүг.
17.30—**«Ye».** Информастыг программа.
18.00—**«Эртемденге сөс».** Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры академик Л. Ф. Верещагиниң чугаазы.
18.15—**«Бистиң садывыс».** Өңнүг.

КЫЗЫЛДАН

18.45—Телемедээлер.
18.55—Ургларга. Мультфильм.
19.05—**«Техниктиг информациниң медээзи».** Дамчыдылга.
19.20—**«Оларны Петровтар дээр».** Телефильм.
19.40—**«Ниитилел амыдыралының экраны».** Дамчыдылга.
20.10—Киножурнал.
20.15—Телемедээлер.
20.30—Чарлалдар, реклама.

МОСКВАДАН

20.35—**«Беш чылды — хуусаа бетинде!».** Дамчыдылгага СЭКП Красноярск крайкомунуң бирги секретары П. С. Федирко киржир.
21.20—Фигурлуг чуңгулаашкынга делегей чемпионады. Танцылар. Хостут программа.
22.50—23.00—Чапсар.
23.00—23.30—**«Ye».** Информастыг программа.

Солуннуң дараазында номери март 11-де үнер.

Редакторнуң оралакчызы М. Н. СМИРНОВА.

Кинотеатрларда

МАРТ 8-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: **«Ынакшаанар дугайында романс»** 9. 50, 13.30, 16.00, 18.30, 21.00, **«Каткының чажыттарының дугайында»** 12.20, **«Тараачын актриса»** 13.40, 15.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: **«Москва—Кассиопея»** 9.00, 10.45, 15.50, **«Мында дең хаязы ыржым»** (1-ги, 2-ги сериялары) 12.30, **«Хөрээжен кижи дугайында тоожу»** 17.35, 19.45, 21.40 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Соңгу ие»** 10.30, 12.10, **«Кызыл калина»** 16.30, 18.30, **«Ропотаможе ырбаашкын»** 14.00, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Ава дугайында чугаа»** 10.00, 11.40, 13.20, **«Оожум Дон»** (2-ги, 3-кү сериялары) 15.00, 19.00 шактарда.

МАРТ 9-ТА

«НАЙЫРАЛ». **«Ынакшаанар дугайында романс»** 11.00, 13.30, 16.00, 18.30, 21.00, **«Ыры башкызы»** 9.20 шактарда.

«ПИОНЕР»: **«Москва—Кассиопея»** 9.00, 12.30, 14.15, 16.00, **«Кудай төлдери»** 10.45, **«Хөрээжен кижи дугайында тоожу»** 17.45, 19.40, 21.35 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Сапыктыг моортайның чаа ужуралдары»** 10.30, 12.10, **«Кызыл калина»** 14.00, 16.00, 18.00, **«Ропотаможе ырбаашкын»** 20.20 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Алдын дүлгүүр»** 10.00, 11.40, **«Оожум Дон»** (2-ги, 3-кү сериялары) 15.00, 19.00, **«Өлүм чок, ооларр!»** 13.20 шактарда.

МАРТ 10-ДА

«НАЙЫРАЛ»: **«Чазый чоруккa удур кажгралаашкын»** (1-ги, 2-ги сериялары) 9.45, 12.30, 15.15, 18.00, 20.45 шактарда.

«ПИОНЕР»: **Киночыынды** 9.30, **«Кудай төлдери»** 11.00, 15.10, 16.50, **«Ынакшаанар дугайында романс»** (1-ги, 2-ги сериялары) 12.40, 18.30, 21.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Хөрээжен кижи дугайында тоожу»** 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: **Киночыынды** 15.00, **«Ропотаможе ырбаашкын»** 16.30, 18.20, 20.00 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ. Индекс 667000

Кылыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: килдизинин 31-75, харыысалгалыг секретарының 23-35, партийжи агый килдизинин 21-47, үлетпүр килдизинин 22-64, чагаа килдизинин 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар. Редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчыларының 35-24, пропаганда амыдырал килдизинин 37-43, культура килдизинин 23-54, кодаа ажыл-41-27, информация база совет тургузуг килдизинин 20-60, корректорларның

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле аргелелиниң типографиязы, (Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу бажын № 1).

Тиражы 16455. ЧАГЫГ № 122.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

ТС —00306.